

Misije EU zagotavljajo rešitve nekaterih največjih globalnih izzivov.

Do leta 2030 je mogoče uresničiti zadane cilje, vprašanje je le koliko smo v to pripravljeni investirati.

Kot ključne Misije EU z nekaterimi cilji za leto 2030 so bile prepoznane naslednje:

1. Prilaganje podnebnim spremembam, vključno z družbeno preobrazbo: priprava Evrope na spopadanje z izzivi podnebnih sprememb.
2. Rak: Več kot 3 milijone rešenih življenj, daljše in bolj kvalitetno življenje, temeljito razumevanje raka.
3. Zdravi oceani, morja, obalne in celinske vode: čiščenje morskih in sladkih voda, obnova degradiranih ekosistemov in habitatov.
4. Podnebno nevtralna in pametna mesta: 100 evropskih mest podpira in dokazuje sistematično preobrazbo v podnebno nevtralnost, ki bo izpeljana do leta 2030.
5. Zdravje tal in hrana: vsaj 75% vseh tal v EU je primernih za pridelavo zdrave hrane, življenje ljudi in zagotavljanje ustreznega ravnovesja v naravi in podnebjju.

Avtorske pravice: Tit Neubauer

Koliko pa vemo o njih v Sloveniji in kako izkoriščamo to relativno novo pobudo EU?

Dne 4.10.2023 so se pod okriljem **Urbanističnega inštituta Republike Slovenije** in v okviru projekta **ROAD3P**, ki ga sofinancirata Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije in Evropska unija – NextGenerationEU, za okroglo mizo posedli:

- predstavnik Evropske komisije in **Strateškega programskega odbora, ki sprejema delovni program za Misije EU**, g. Tit Neubauer,
- generalna direktorica **Operacije Strateško razvojno inovacijsko partnerstvo Pametna mesta in skupnosti**, dr. Nevenka Cukjati,
- predstavnik **slovenskih upravičencev Misije Podnebno nevtralna in pametna mesta** iz **MO Kranj**, g. Tomaž Lanišek,
- koordinator uspešnega projekta **Remedies** vezanega na Misijo **Zdravi oceani, morja, obalne in celinske vode** iz javne raziskovalne organizacije Kemijski inštitut, doc. dr. Uroš Novak,

- ambasadorica za občansko znanost, dr. Zarja Muršič,

- predstavnik zainteresirane javnosti, direktor Urbanističnega inštituta Republike Slovenije dr. Igor Bizjak.

Okrogla miza na temo evalvacije Misij EU po dveh letih izvajanja (z leve proti desni: moderator Igor E. Bergant, direktor Urbanističnega inštituta Republike Slovenije dr. Igor Bizjak, predstavnik Evropske komisije in Strateškega programskega odbora, ki sprejema delovni program za Misije EU, g. Tit Neubauer, generalna direktorica Operacije Strateško razvojno inovacijsko partnerstvo Pametna mesta in skupnosti, dr. Nevenka Cukjati, ambasadorica za občansko znanost, dr. Zarja Muršič, predstavnik slovenskih upravičencev Misije Podnebno nevtralna in pametna mesta iz MO Kranj, g. Tomaž Lanišek, koordinator uspešnega projekta Remedies vezanega na Misijo Zdravi oceani, morja, obalne in celinske vode iz javne raziskovalne organizacije Kemijski inštitut, doc. dr. Uroš Novak) - Fotografske avtorske pravice: Simon Koblar, CC BY-NC-SA 4.0

Okrogla miza je ponudila vpogled v izvajanje Misij EU neposredno iz terena.

Misije EU so povezale politike in programe širokega spektra na ravni EU in uspele privabiti k sodelovanju in implementaciji tudi javnost. V okviru programa Obzorje Evropa je bilo za *rešitve nekaterih največjih globalnih izzivov*, s katerimi se soočamo tudi na področju EU zagotovljenih 1,8 milijard evrov. Kar pomeni med 320 in 380 milijonov evrov na posamezno misijo. Pa je to dovolj?

Geopolitična vzhajajoča zvezda Indija že od leta 2015 uvršča Pametna mesta relativno visoko na lestvici svojih prioritet in je uresničitvi tega cilja skupno namenila 23 milijard evrov. Kar jasno kaže na to, da podnebne nevtralnosti ne bo mogoče doseči brez **sinergije v vključevanju sredstev iz različnih virov financiranja**. Raziskovalne dejavnosti so seveda ključne za razvijanje ustreznih rešitev, za njihovo implementacijo pa nujno potrebujemo državni vložek s politično odgovornostjo kot tudi vključitev zasebnega in nevladnega sektorja. Prav slednji namreč lahko pomembno prispeva k vključevanju javnosti, ji približa znanost in prida k skupnemu oblikovanju ustreznih rešitev. Hkrati pa dosega najmanjše celice družbe, ki so ključni mobilizator sprememb v družbi. Z opozarjanjem na podnebne spremembe se je namreč jasno izkazalo, da histerični naslovi nimajo pričakovanega učinka. Nasprotno pa dobre prakse osvetlujejo možnosti nebolečih upravljanj in sprememb navad

ter vračajo upanje, da smo z odločnim sodelovanjem zmožni preseči ustaljene okvirje in povrniti zaupanje v znanost.

Slovenija se lahko pohvali, da **v misiji Podnebno nevtralna in pametna mesta sodeluje s tremi mesti** oz. mestnimi občinami: Ljubljana, Velenje in Kranj. Pri tem pa je nujno zavedanje, da so kapacitete mestnih občin omejene, zato je ključnega pomena, da udeležbo razširimo. Potrebna je jasna in odgovorna vključitev države. Pomembno je dati glas stroki, ki razpolaga s kapacitetami, da preverjene dobre prakse smiselno umesti v prostor. S kupom malih jezerc nepovezanih podatkov namreč ni mogoče biti hiter in ažuren v svojih odzivih na izzive, ki se vrstijo na vsakodnevni bazi. To se je jasno pokazalo tudi v času letošnjih poplav. Prav tako zeleno mesto ne more pomeniti, da imamo betonsko džunglo na eni strani in nekaj gozdnih površin na drugi strani mesta. Urbane prostore je potrebno smiselno načrtovati, v kolikor imamo resnično ambicijo oblikovati kvalitetne življenjske okoliščine za vse prebivalce na sončni strani Alp.

Urbanistični inštitut RS, direktor dr. Igor Bizjak - Fotografske avtorske pravice: Simon Koblar, CC BY-NC-SA 4.0

Do leta 2030 je mogoče uresničiti zadane cilje, vprašanje je le koliko energije, časa in volje smo v to pripravljeni investirati. V projektnih prijavih je potrebna vztrajnost, za učinkovite rešitve pa medsektorsko in med nivojsko povezovanje. Izjemnega pomena bi bil tudi razmislek o vključevanju start-up idej in podjetij ter s tem odmik od pristopa oblikovanja politik in rešitev od zgoraj navzdol. Na "terenu" se nahajajo rešitve in pripravljenost prehoda od besed k dejanjem. Zagotoviti jim je potrebno le mesto za skupnim omizjem strateškega načrtovanja aktivnosti na nacionalnem nivoju.

Okrogla miza je med drugim naslovljena tudi **smiselnost razširitve nabora misij z Novim Evropskim Bauhausom**. Je to sploh prava misija ter ali ni bolj preudarno imeti manj misij, a te dejansko uresničiti? Na to temo se je a evropski ravni odprla burna razprava. Tokratno srečanje je bilo namenjeno tudi zboru mnenj udeležencev. Končna odločitev pa bo v obliki delovnega programa znana v roku meseca dni.

Nacionalni koordinator za Misije EU, g. Tit Neubauer - Fotografske avtorske pravice: Simon Koblar, CC BY-NC-SA 4.0

Namen nacionalnega dogodka »Novosti EU financiranja in evalvacija izvajanja Misij EU« je bil krepitev kapacitete raziskovalnega sektorja v smislu uresničevanja zastavljenih ciljev EU ter zagotoviti večjo uspešnost Slovenije v projektih prijavih.

Sloveniji je namreč ponujena zanimiva priložnost, ki je javnosti še precej neznana. Gre za javne razpise v okviru Delovnega programa 2023-2024 **Širitev udeležbe in krepitev evropskega raziskovalnega prostora**. Slovenija se uvršča med države z nizko stopnjo udeležbe v projektih Obzorja 2020 in sedmega okvirnega programa, ki je bil glavno finančno orodje Evropske unije za podporo raziskavam in inovacijam v obdobju 2007–2013. Posledično pa to pomeni, da lahko sodeluje v širitvenih ukrepih in Hop-on shemi. Ta priložnost omogoča **priključitev slovenskih inštitucij kot polnopravnih partnerjev že odobrenih projektov** v drugem stebru programa Obzorje Evropa in EIC Pathfinder. S tem se stremi k dvigu kapacitet za oblikovanje uspešnih partnerstev na razpisih Obzorje Evropa, ki prinašajo 100% sofinanciranje projektne aktivnosti.

Nacionalna kontaktna točka za Širitev udeležbe, razširjanje odličnosti in krepitev evropskega raziskovalnega prostora, mag. Tanja Vertelj – Fotografske avtorske pravice: Simon Koblar, CC BY-NC-SA 4.0

Obraevnavan je bil tudi **nov trend v financiranju EU projektov - Lump Sum**. Ta način financiranja bo v prihodnje razširjen na večinski del programov Evropske unije. Četudi te vrste pavšalno financiranje obeta **poenostavitev**, ki je pri izvajanju evropskih projektov še kako potrebna, vseeno tudi **odpira vrsto vprašanj in dilem**. Da poenostavitev za Evropsko Komisijo še ne pomeni poenostavitve tudi za izvajalce projektov, je bilo jasno razvidno tudi z odziva udeležencev. Prepoznana je bila pomembnost pravočasnega naslavljanja izzivov, ki se nam obetajo. V tem se namreč skriva ključ, da resnično pripomoremo k večji uspešnosti Slovenije v projektih in s tem črpanju evropskih sredstev.

Koordinatorica mreže nacionalnih kontaktnih točk Obzorje Evropa, mag. Darija Valančič - Fotografske avtorske pravice: Simon Kobljar, CC BY-NC-SA 4.0